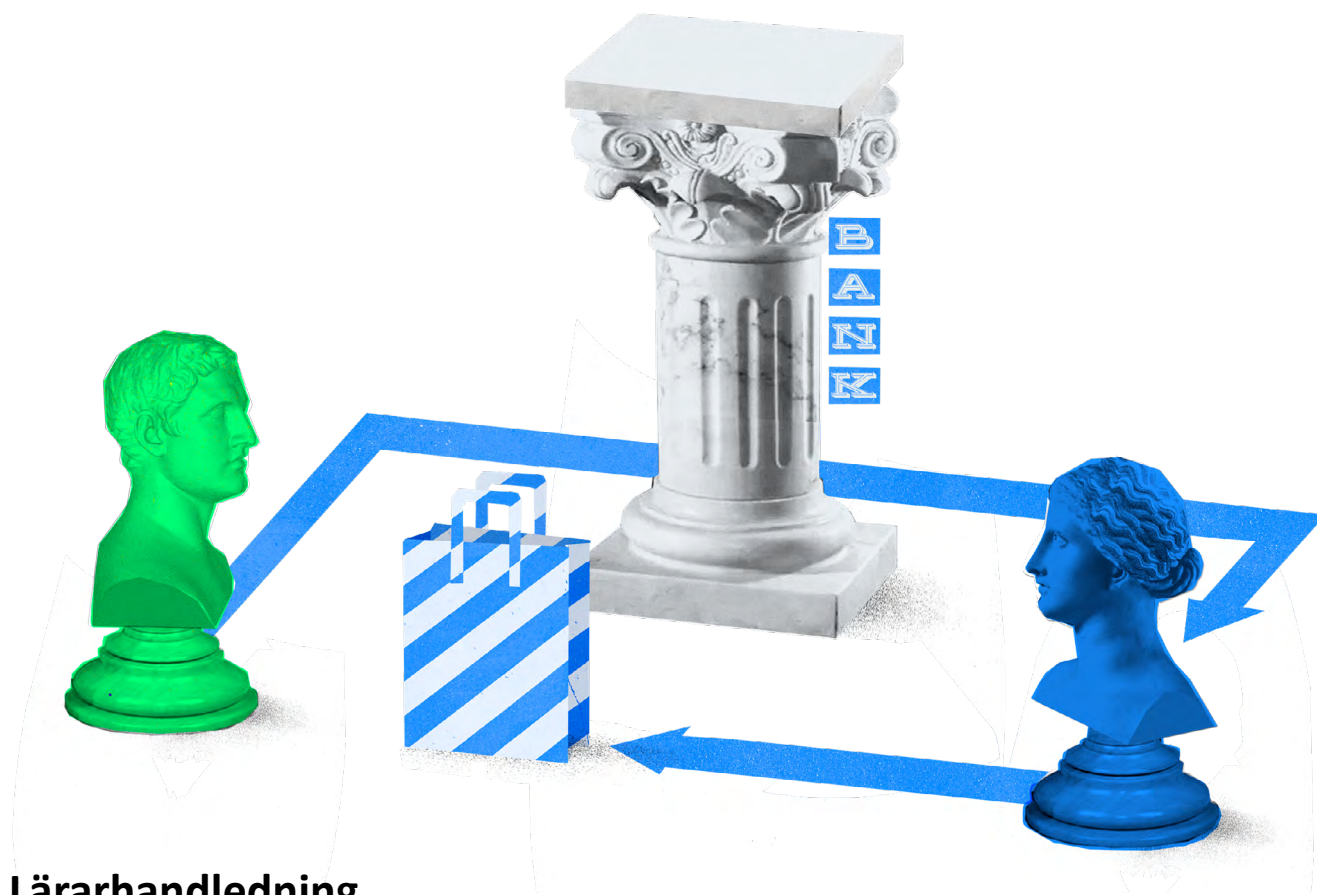

**SVERIGES RIKSBANK PRESENTERAR
VAD ÄR PENGAR OCH HUR FUNKAR BETALNINGAR?**

**LÄRARHANDLEDNING
FÖR GYMNASIESKOLAN**

Lärarhandledning

Riksbankens läromedel för gymnasiet innehåller en variation av undervisningsmaterial för ett lustfyllt lärande. I lärarhandledningen går vi djupare in på ämnet pengar och betalningar med diskussionsfrågor, och arbetsuppgifter.

Lärarhandledningen presenterar förslag på hur du kan arbeta vidare med filmen och texterna, enskilt och i grupp. Här finns uppgifter där eleverna får diskutera innehållet i filmen och göra kopplingar till sig själva och sin omvärld. Filmen om pengar och betalningar och övrigt hittar du på riksbank.se

Målgrupp och syfte

Filmen och lärarhandledningens aktiviteter vänder sig främst till årskurs 1–3 på gymnasiet. Materialet har tagits fram för att skapa förståelse för hur pengar och betalningar relaterar till privatekonomin, företagens ekonomi och samhället, framförallt nationellt men även internationellt. Utgångspunkten är pengar och betalningar kriser, men materialet benämner även olika begrepp som förtroende, e-krona, clearing och RIX, som relaterar till den finansiella infrastrukturen på olika sätt.

Syftet med övningarna är att hjälpa dig som pedagog i undervisningssituationen och ge eleverna fördjupad kunskap inom området.

Metodtips

Som pedagog kan du utgå från innehållet i lärarhandledningen och välja de uppgifter som passar din grupp eller klass. De flesta ord som ingår i ordlistan utgår från filmen där begreppen förklaras. Orden bildar grunden till innehållet och är bra att ta upp före eller efter filmen, beroende på gruppens kunskapsnivå.

Lärarhandledningen består av följande delar:

- Kopplingar till läroplanen
- Ordlista
- Frågor och svar
- Arbetsuppgifter. Dessa frågor är lämpliga att bearbeta enligt metoden "APE" (Alone – Pairs – Everyone)

Arbetsuppgifterna kan hjälpa elever som vanligtvis inte tar plats i en diskussion då det kan vara lättare att agera i grupp från ett givet scenario. Materialet är tänkt att variera undervisningen och skapa större möjligheter för elever att lära sig genom flera sinnen.

Se lärarhandledningen som en inspiration till att hitta olika ingångar för att förklara finansiella stabilitetens betydelse i samhället och Riksbankens roll i samhällsekonomin.

Kopplingar till läroplanen GY 25

Nedan presenteras ett urval av kopplingar som du kan göra från innehållet i filmen om pengar och betalningar, till kursplanen och dess kriterier för bedömning av kunskaper.

Ämnets syfte – ett urval

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna breddar, fördjupar och utvecklar kunskaper om människors livsvillkor med utgångspunkt i olika samhällsfrågor. Politiska, sociala och ekonomiska band sammanlänkar i dag människor i olika samhällen över hela världen. Dessutom ska undervisningen bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

- Kunskaper om historiska förutsättnings betydelse samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.
- Förmåga att analysera samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder.

Centralt innehåll – ett urval

- Samhällsekonomi, till exempel ekonomiska strukturer och flöden i Sverige och internationellt. Försörjning, tillväxt och företagande, resursanvändning och resursfördelning utifrån olika förutsättningar.
- Privatekonomi. Hushållens inkomster, utgifter, tillgångar och skulder. Konsumenträtt samt konsumtion i förhållande till behov och resurser. Hur privatekonomi påverkas av samhällsekonomiska förändringar.

Frågor att använda vid bedömning av kunskaper

- Vad är en finansiell infrastruktur och hur fungerar pengar och betalningar. Vad är pengar och vilken är Riksbankens roll i det finansiella systemet?
- Riksbanken har en mycket viktig roll i samhälls-ekonomi. Nämn en av Riksbankens viktigaste uppgifter och hur Riksbanken agerar och vilka verktyg man har för att bidra till finansiell infrastruktur och förtroendet för betalningssystemet i den svenska ekonomin.
- Hur påverkas ekonomin i stort beroende på hur Riksbanken agerar? Kan man lite på att ens betalning kommer fram och vad är Riksbankens ansvar?

Ordlista

När Riksbanken arbetar med finansiella kriser används termer och uttryck som kan vara svåra att förstå. När vi använder samma ord är risken mindre att vi missförstår varandra. Här förklarar vi viktiga begrepp som nämns i filmen och fler relaterade begrepp.

Viktiga begrepp från filmen

Betalning eller transaktion

Överföring av pengar mellan två parter. Parterna kan vara både privatpersoner, företag eller andra organisationer. Exempelvis en förening, en kommun eller statlig myndighet.

Avveckling

Slutlig betalning av en skuld, till exempel mellan två banker.

RIX

Riksbankens system för avveckling av betalningar mellan bankerna.

Finansiell infrastruktur

Den digitala teknik som förmedlar information om betalningar och möjliggör transaktioner som inte görs med kontanter.

E-krona

En möjlig framtida digital valuta som garanteras av Riksbanken precis som fysiska sedlar och mynt.

Clearing

När bankerna varje dygn stämmer av exakt hur mycket dom är skyldiga varandra. En daglig matchning av utestående betalningar för att kvitta skulder och fodringar mellan bankerna.

Frågor och svar

Vad är en finansiell infrastruktur? Hur fungerar betalningar i praktiken och vad gör Riksbanken? Här följer några frågor och svar att diskutera tillsammans.

Varför är det viktigt att allmänheten känner förtroende för den finansiella infrastrukturen?

För att det finansiella systemet ska fungera krävs att företag, statliga och kommunala institutioner och privatpersoner kan lita på att en betalning eller transaktion kommer fram på ett säkert sätt.

Vad är Riksbanken?

Riksbanken är Sveriges centralbank och en statlig myndighet under Riksdagen.

Vad är Riksbankens uppdrag?

Riksbankens uppdrag är att hålla inflationen låg och stabil över tid. Riksbanken ska också bidra till att det finansiella systemet är stabilt och effektivt och se till att det går att göra betalningar. Riksbanken ger också ut Sveriges sedlar och mynt. Läs mer på riksbank.se

Varför är det viktigt att det finns olika sätt att göra en betalning?

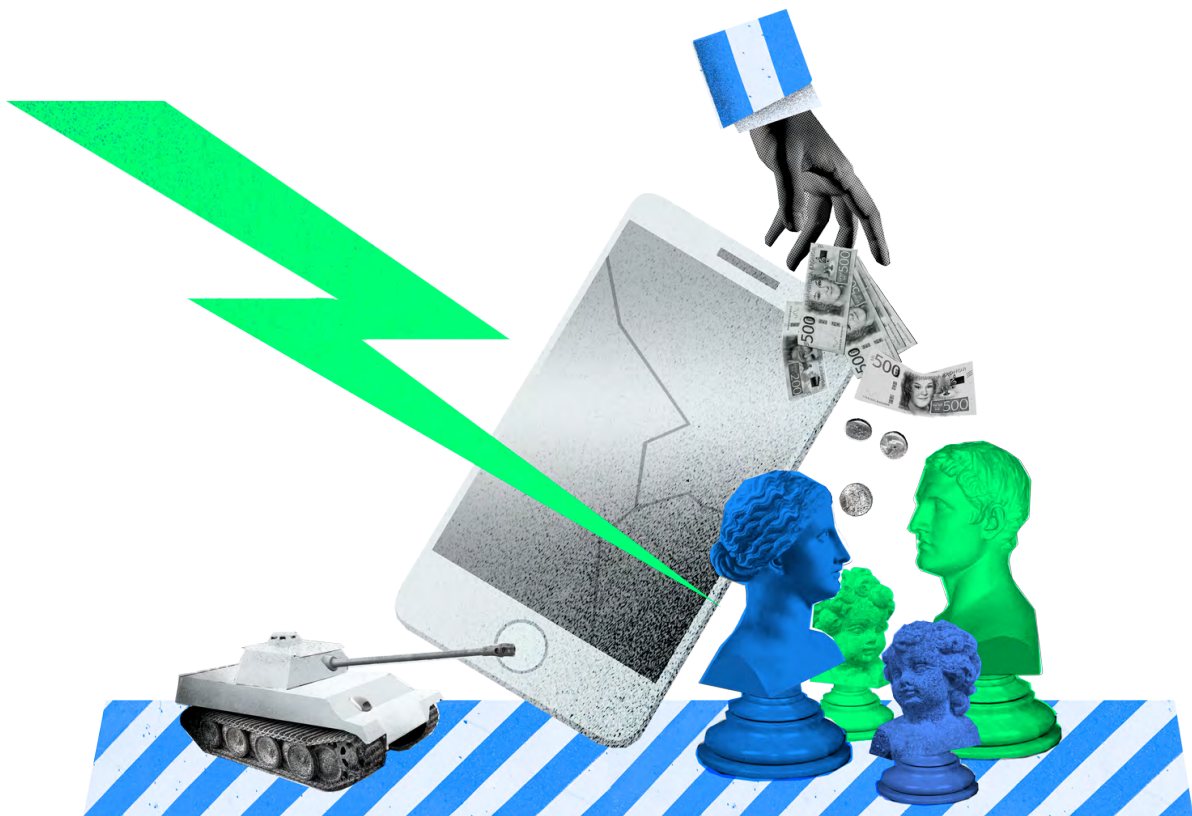
Ju fler olika betalningssätt det finns, desto stabilare blir betalningssystemet. Om något betalningssätt temporärt slutar fungera finns det alternativ, så företag och privatpersoner kan fortsätta göra transaktioner.

RIX minskar riskerna med betalningar. Varför är det så?

Skulle bankerna använda ett annat avvecklingssystem än Riksbankens RIX-system skulle det alltid finnas en risk för bankerna att den som skötte det system går i konkurs och bankerna skulle då förlora de pengar de använder för att betala med. Det är bara Riksbanken som inte kan gå i konkurs och därför försvinner den risken.

Hur påverkas kommuner, företag och privatpersoner av en finansiell instabilitet, exempelvis om systemet med betalningar börjar fungera sämre?

När förtroendet för det finansiella systemet minskar kan det exempelvis leda till att allmänheten konsumerar mindre. Dels för att man har mindre pengar, dels för att osäkerheten gör att man vill spara pengar ifall dom behövs längre fram. Man kanske också inte litar på att pengarna hamnar rätt eller kommer fram. Då minskar efterfrågan på tjänster och varor hos företagen, som får mindre pengar till löner, investeringar och produktion. Krisen förstärks av att företagen behöver säga upp personal och minska produktionen.

Arbetsuppgifter

Sex förslag på arbetsuppgifter om pengar och betalningar:

1. Vilka valörer på sedlar och mynt ges ut av Sveriges Riksbank idag? Kan du känna igen alla?
2. Vilket är det vanligaste sättet för dig att göra en transaktion? Hur ofta använder du kontanter?
3. Det blir allt vanligare att affärsverksamheter inte tar emot kontanter. Är det OK? Vad kan det få för konsekvenser på lång sikt?
4. En av Riksbankens uppgifter är att ge ut sedlar och mynt. Kan du ta reda på hur det går till när dom produceras? Var görs detta?
5. Sedlar och mynt har funnits länge. Men hur var det vanligast att göra betalningar förr i tiden, innan Riksbanken började ge ut kontanter?
6. Varför är det så svårt att förfalska sedlar?

